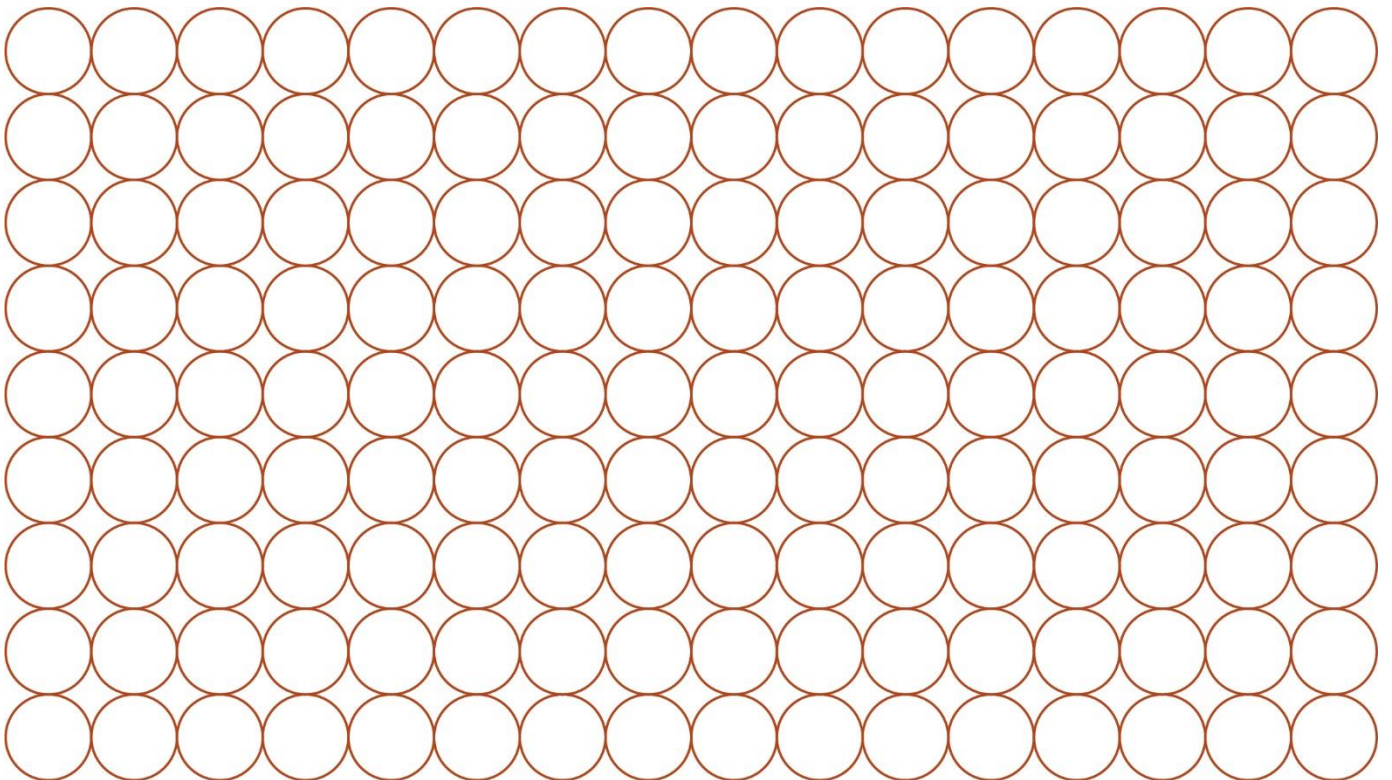

Kommentarmaterial till kursplanen i religionskunskap

Grundskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-478-1

Skolverket, Stockholm 2022

Innehåll

Inledning	4
Kommentarer till kursplanens syfte.....	5
Kursplanens långsiktiga mål	9
Kommentarer till kursplanens centrala innehåll	10
Innehållet i samhällsorienterande ämnen årskurserna 1–3	10
Att leva tillsammans	11
Att leva i närområdet.....	13
Att leva i världen	15
Att undersöka verkligheten	20
Innehållet i ämnet religionskunskap årskurserna 4–9	21
Religioner och andra livsåskådningar	22
Religion och samhälle.....	26
Etik och livsfrågor.....	28
Kommentarer till kursplanens bedömnings- och betygskriterier	30
Kriterierna för bedömning av godtagbara kunskaper i samhällsorienterande ämnen årskurs 3.....	31
Betygskriterierna i ämnet religionskunskap årskurserna 6 och 9.....	32

Inledning

Till varje kursplan finns ett kommentarmaterial. Det riktar sig till lärare, rektorer och andra som är verksamma inom skolväsendet. Avsikten med materialet är att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texten i kursplanen. Materialet beskriver också hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och vad lärare kan fokusera på när de gör bedömningar i relation till kriterierna för bedömning av godtagbara kunskaper och betygskriterierna.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

Kommentarer till kursplanens syfte

Syftestexten riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten avslutas med ett antal långsiktiga mål som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för bedömnings- och betygskriterierna.

Syftestexten i religionskunskap tecknar bilden av ett ämne som är viktigt för elevernas omvärldsförståelse och som kan bidra till den personliga utvecklingen. Förståelsen för sitt eget och andra människors sätt att tänka och leva utvecklas genom att eleverna fördjupar sina kunskaper om religioner och andra livsåskådningar och om samspelet mellan religion och samhälle. Förståelsen av omvärlden och den personliga utvecklingen främjas också av att eleverna får möjlighet att reflektera kring etik och livsfrågor.

Religioner och andra livsåskådningar

Det finns flera möjliga sätt att beskriva det som är religionskunskapens kärna. I kursplanen har begreppsparet *religioner och andra livsåskådningar* valts som en övergripande beteckning på det som är ämnets huvudsakliga studieobjekt.

Forskare har ofta framhållit att begreppet religion är svårt att definiera. Definitioner kan bli både alltför snäva och alltför vida. Begreppet kan till exempel uppfattas referera till trossatser och dogmer, men också till olika sätt att tänka, leva och handla. Med *religioner* avses i kursplanen föreställningar om att det finns övermänniskliga väsen och/eller en moralisk ordning i tillvaron som inte är skapad av människor. Begreppet avser också verklighets- och moraluppfattningar samt handlingar och meningssystem som tar sin utgångspunkt i sådana föreställningar. Det kan handla om en verklighetsuppfattning och en moral som innebär att man tror att handlingar i det här livet påverkar vad som händer efter döden.

Med *andra livsåskådningar* avses i kursplanen världsbilder, moraliska system och meningssystem som inte har sin grund i föreställningar om övermänniskliga väsen och en gudomlig moralisk ordning. Andra livsåskådningar ska förstås i vid mening och innefattar allt från välkända, etablerade former av sekulära livsåskådningar, som humanism och existentialism, till människors personliga åskådningar som ofta är en blandning av element från olika livsåskådningar och livshållningar.

När begreppen skrivs i obestämd form, som *religion och livsåskådning*, görs det för att rikta blicken mot religion och livsåskådning som företeelser snarare än mot enskilda religiösa traditioner eller livsåskådningar.

Mångfald och levd religion

Vid studier av religioner inom ramen för religionskunskap betonas i kursplanens olika delar hur viktigt det är att eleven tillgodogör sig en grundläggande förståelse för den mångfald som finns inom religiösa traditioner. Det formuleras i syftet som vikten av att bli uppmärksam på *hur människor inom olika religiösa traditioner lever med och uttrycker sin religion på olika sätt*. Mångfalden handlar i det här sammanhanget både om de olika riktningarna inom religionerna och om tolkningar och bruk som varierar mellan olika individer, grupper och geografiska platser. Betoningen av mångfald syftar också till att eleverna ska bli medvetna om att det sätt på vilket människor praktiserar och förstår sin religion i vardagen kan skilja sig väsentligt från den bild av religionen som officiella företrädare – präster, teologer och andliga ledare – ger. Skälet till att lyfta fram det här i undervisningen är att motverka stereotypa bilder och en förutbestämd syn på religioner i förhållande till människors faktiska värderingar och handlingar.

Kursplanens betoning av samhällsperspektivet och av levd vardagspraktik i relation till religion är viktig, eftersom religion i svensk offentlig diskussion ofta reduceras till en fråga om individuell livsåskådning och tro. För många människor i Sverige och övriga världen är religion något mer än så.

Identitet och egna utgångspunkter

Att reflektera kring identitet, det vill säga frågor om vilka vi är och vilka vi vill vara, är centralt för alla människor – inte minst för unga människor. Under barndomen och framför allt ungdomsåren brottas de flesta med den egna identiteten i förhållande till vänner, föräldrar och övriga samhället. En människas identitet är således inget statiskt utan något som ständigt skapas och omskapas i mötet med andra och i relation till det omgivande samhället. I kursplanen betonas att eleverna ska ges möjlighet att reflektera över *vad religion och livsåskådning kan betyda för människors identitet*. Andra centrala element i människors identitet är till exempel kön, sexualitet, etnicitet, klass och språk.

Syftestexten uppmanar också till reflektion över hur den egna erfarenheten och identiteten ofta färgar hur vi uppfattar och förhåller oss till religion och livsåskådning. Oberoende av om vi identifierar oss som till exempel religiösa, sekulära eller andliga har vi kulturella och personliga referensramar som kan begränsa vår förståelse av ”den andre”. Det är en viktig uppgift för undervisningen i religionskunskap att få eleverna att gradvis vidga sina referensramar och fördjupa sin förståelse för andras föreställningar. Därför står det i syftestexten att eleverna ska få reflektera över *hur egna utgångspunkter påverkar förståelsen av religion och livsåskådning*.

Religion och samhälle

Ett exempel på hur människors förståelse färgas av de egna erfarenheterna är olika sätt att se på om religion och livsåskådning huvudsakligen är en privatsak eller om det är en angelägenhet för samhället. Kursplanens utgångspunkt är att religion och livsåskådning påverkar oss som individer och samtidigt är en betydande kraft i samhället. Kursplanen i religionskunskap lyfter därför fram vikten av att i undervisningen *allsidigt belysa vilken roll religion kan spela i samhället och hur samhällsförhållanden påverkar utvecklingen av religioner och andra livsåskådningar*.

Det finns många relationer mellan religion och samhälle som är intressanta att studera. Religionens betydelse vid politiskt beslutsfattande, eller som undervisningsinnehåll i skolan, är frågor som debatteras och orsakar konflikter på olika platser i världen. Det demokratiska samhället ställs inför dilemman när det gäller tolkningar av grundläggande rättigheter som religionsfrihet och yttrandefrihet. Vetenskapliga landvinningar och normförskjutningar i samhället kolliderar ibland med traditionella värden som försvaras och motiveras med religiösa argument. Samtidigt finns det en mängd exempel på att religion är en pådrivande faktor i fredssträvanden och kan bidra till att främja social sammanhållning mellan människor. Det finns också exempel på att religiösa tolkningar och handlingsmönster påverkas och förändras av idéer som växer fram i sammanhang utanför de religiösa traditionerna.

I samband med religion och samhälle anges att undervisningen ska ge eleverna *kunskaper om hur kristna traditioner har påverkat det svenska samhället och hur kristendomens roll i samhällslivet har förändrats över tid*. För att eleverna ska förstå det svenska samhället i dag är det viktigt att de blir medvetna om kristendomens betydelsefulla roll i svensk historia, men också om de förändringar som har följt av sekularisering och ökad mångfald.

Kursplanen lyfter fram religionens roll i olika samhällsprocesser, medan andra livsåskådningars plats i sådana processer inte pekas ut som obligatoriska studieobjekt. Det valet är gjort av rena avgränsningsskäl. Det vore inte rimligt att till exempel göra ämnet religionskunskap ansvarigt för att belysa marxismens roll i 1900-talets samhällsförändringar och konflikter.

Etik och livsfrågor

Etik, moraliska frågor och livsfrågor har länge varit en del av ämnet religionskunskap. Genom undervisningen om etik och livsfrågor får eleverna kunskaper om hur sådana frågor behandlas inom religion och livsåskådning, men också i andra sammanhang. På så sätt kan elevernas reflektioner och samtal inspireras av och ta spjörn mot tankar och berättelser som har väglett och inspirerat många människor under lång tid. Lika viktigt är dock att undervisningen ger utrymme för elevernas egna erfarenheter och tankar. Annars riskerar etik och livsfrågor att framstå som något avlägset och abstrakt för

eleverna, i stället för att vara en angelägenhet i deras eget liv. För att betona elevperspektivet anges i kursplanen att undervisningen ska *bidra till elevernas möjligheter att utveckla en personlig livshållning och beredskap att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och sin omgivning.*

Moraluppfattningar utgör en del av alla religiösa tankesystem. Men även utanför och oberoende av de religiösa föreställningarna har människor formulerat moraliska ståndpunkter och etiska resonemang och modeller. Kursplanen anger att undervisningen syftar till att ge eleverna *verktyg för att kunna analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor.* Genom att eleverna får tillgång till tankeverktyg som olika etiska modeller och sätt att resonera, ger undervisningen eleverna förutsättningar för såväl analyser som ställningstaganden. Sådana verktyg är användbara för att bilda sig egna moraliska uppfattningar och för att underbygga olika resonemang med hållbara argument.

Att *ta ställning* ska ses som en del i kursplanens strävan att låta religionskunskap vara ett ämne som bidrar till elevernas etiska handlingskompetens. Det ska däremot inte uppfattas som ett krav på att eleverna i olika sammanhang måste uttrycka sina egna åsikter i etiska frågor. Den etiska analysen och argumentationen kan utvecklas utan att eleverna redovisar sina egna värderingar och ståndpunkter.

Livsfrågor är stora frågor om livet som ofta inte har några givna svar. Det kan vara klassiska existentiella frågor om livets mening, vad som händer efter döden eller vad som är viktigt i livet. Det kan också handla om vardagliga och mer jordnära teman som är betydelsefulla för människors identitet, självkänsla och känsla av samhörighet med andra, till exempel sexualitet och relationer. Många religiösa berättelser och tankegångar handlar om olika livsfrågor, men även i litteraturen, konsten och populärkulturen finns det ingångar till livsfrågorna. Många livsfrågor tangerar och överlappar också frågor inom etiken. Inte minst hos barn och unga väcker livsfrågorna engagemang. Därför anger kursplanen att undervisningen ska *stimulera eleverna att reflektera över olika livsfrågor.*

Kursplanens långsiktiga mål

Kursplanens syftestext avslutas med ett antal långsiktiga mål. Dessa är avgränsade till de delar av syftet som ligger till grund för bedömnings- och betygskriterierna. De långsiktiga målen innehåller inte sådant som elevernas socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intresse för ämnet. Dessa områden är viktiga när lärarna planerar, genomför och utvärderar sin egen undervisning, men ska inte vara underlag för bedömning och betygssättning.

De långsiktiga målen i ämnet religionskunskap är:

- *kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt om olika tolkningar och varierande praktiker inom dessa,*
- *förmåga att kritiskt granska frågor som rör relationen mellan religion och samhälle, och*
- *förmåga att resonera om etik, moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.*

Kommentarer till kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Det är uppdelat i kunskapsområden som i sin tur består av ett antal innehållspunkter. Dessa ska uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt och väga olika tungt i undervisningen. I planeringen kan de enskilda punkterna i det centrala innehållet kräva olika mycket utrymme i undervisningen, beroende på vad de omfattar och på elevgruppens behov och förutsättningar. Kunskapsområdena bör alltså inte ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan de kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpligt för att uppnå syftet med undervisningen för elevgruppen.

Exempel i innehållet

I det centrala innehållet förekommer vissa exempel. De förtydligar innehållet, men är inte uttryck för att de bör prioriteras framför andra alternativ. Till exempel anges i årskurserna 7–9 att eleverna ska möta innehållet *konflikter och samförstånd mellan olika religiösa och olika sekulära synsätt, till exempel i frågor om religionsfrihet, sexualitet och synen på kvinnors och mäns roller*. Det innebär att konflikter och samförstånd mellan olika religiösa och olika sekulära synsätt är obligatoriskt innehåll under årskurserna 7–9. Däremot kan undervisningen lika gärna som att möta frågor om religionsfrihet, sexualitet och könsroller ta upp frågor om livets uppkomst och utveckling eller synen på barnuppfostran.

Här kommer först kommentarer till det centrala innehållet i samhällsorienterande ämnen (SO) för årskurserna 1–3. Därefter följer kommentarer till det centrala innehållet i religionskunskap för årskurserna 4–9.

Innehållet i samhällsorienterande ämnen årskurserna 1–3

Det centrala innehållet i SO för årskurserna 1–3 är ett samlat innehåll för de fyra ämnena geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap. De kunskaper och förmågor som eleverna ska utveckla i de samhällsorienterande ämnena i årskurserna 1–3 finns i respektive ämnes kursplan. Det är därför av stor vikt att läsa och tillgodogöra sig kursplanerna för geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap för att förstå det centrala innehållet i SO för årskurserna 1–3. Detta är även viktigt för att kunna se hur progressionen ser ut i respektive ämne.

Det centrala innehållet i SO 1–3 är indelat i fyra ämnesövergripande kunskapsområden: ”Att leva tillsammans”, ”Att leva i närområdet”, ”Att leva i

världen” och ”Att undersöka verkligheten”. På så sätt drar innehållet i SO inga skarpa gränser mellan de samhällsorienterande ämnena. Däremot visar kommentarmaterialet på kopplingar mellan innehållet i SO för årskurserna 1–3 och innehållet för senare årskurser för varje ämne.

Innehållet i de tre första kunskapsområdena ger en möjlighet att gå från det lilla och lokala, till det stora och globala. Det elevnära behöver inte alltid vara det som ligger nära i tid och rum, utan det kan lika gärna vara frågor om händelser och företeelser som ligger långt bort rumsligt och tidsmässigt, men som anknyter till elevernas erfarenhet. Genom att hänvisa till det elevnära kan undervisningen bygga vidare på elevernas förförståelse.

Det fjärde kunskapsområdet ”Att undersöka verkligheten” handlar om de specifika begrepp och redskap som eleverna behöver för att tillägna sig och utveckla sina kunskaper i SO 1–3, men även för vidare studier i årskurserna 4–9 i geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap. Kunskapsområdet ”Att undersöka verkligheten” ska betraktas som de tre första områdenas verktygslåda. Det ska alltså inte studeras separat, utan integreras med de övriga kunskapsområdena.

Att leva tillsammans

Kunskapsområdet ”Att leva tillsammans” beskriver ett innehåll som ligger nära elevernas egna erfarenheter. Det berör förutsättningar och villkor för umgänget med andra människor i familjen, skolan och samhället. Elevernas tankar och de nära relationerna står i fokus.

Migration

I det mångkulturella samhället är förståelse för drivkrafterna bakom, och konsekvenserna av, migration av stor betydelse. Därför rymmer kursplanen i SO 1–3 innehållspunkten *migration inom ett land och mellan länder*. Genom att lyfta fram *vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser* strävar kursplanen efter att eleverna tidigt ska få träna på att tänka analytiskt i SO-undervisningen. Det här innehållet kan bidra till att öka elevernas förståelse för varför människor flyttar från andra länder till Sverige. Elevernas egna och andras erfarenheter av att flytta kan bli en ingång till vidare studier om befolkningsfrågor, migration och identitet i de högre årskurserna i geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap.

Livet förr i tiden

Innehållet *skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden, till exempel i barnlitteratur, sånger och filmer*, låter eleverna komma i kontakt med beskrivningar av människors levnadsvillkor under olika tider. Det öppnar för jämförelser mellan elevernas egen tid och den tid som har varit. Detta innehåll stämmer väl överens med kursplanen i historia, där det övergripande syftet är att undervisningen ska utveckla elevernas historiemedvetande, det vill säga deras upplevelser av sammanhang mellan det förflutna, nutiden och framtiden. Genom innehållet *minnen*

berättade av människor som lever nu kan eleverna också förstå att de själva är en del av historien.

Levnadsvillkor är en lång historisk linje som löper som en röd tråd genom kursplanen i historia. Genom att eleverna får inblick i människors levnadsvillkor förr kan undervisningen hjälpa dem att utveckla historisk empati. Det innebär en insikt om att människors sätt att tänka och handla färgas av värderingar och villkor i deras samtid.

Moraliska frågor och livsfrågor

Innehållspunkten *samtal om och reflektion över moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven* utgår från elevernas vardag och kan behandla frågor som *till exempel kamratskap, könsroller och döden*. Innehållet utgör en startpunkt för religionskunskapens vidare fokus på etik och livsfrågor.

Moraliska frågor och livsfrågor har under lång tid haft en given plats i undervisningen i religionskunskap. Kursplanen i religionskunskap lyfter fram ”Etik och livsfrågor” som ett eget kunskapsområde. Reflektion kring frågor som saknar givna svar kan bidra till elevernas personliga utveckling. Att i samtal få pröva egna ståndpunkter mot andras uppfattningar ger träning i förmågan att argumentera.

Normer och regler

I alla sammanhang där olika individers intressen och behov krockar med varandra finns en risk för att det uppstår konflikter. Med utgångspunkt i vardagliga sammanhang ger kursplanen i SO 1–3 därför möjligheter att låta eleverna samtala om och reflektera över *normer och regler i elevens livsmiljöer*. På så sätt kan kursplanen bidra till en djupare förståelse för samspelet mellan individer i samhället, och för hur gemensamma behov ibland måste gå före individens. Eleverna kan härigenom också utveckla sitt förhållningssätt till gemensamma spelregler i den egna vardagen, *däribland i skolan och i digitala miljöer*.

Det här innehållet öppnar också för att problematisera de normer och regler som omger oss. Är de alltid av godo, eller finns det normer som är förtryckande och begränsar människors möjligheter? Diskussioner och samtal om normer och regler kan också beröra hur man kan bidra till att förändra regler som man tycker är orättvisa. På så sätt läggs en grund för elevernas demokratiförståelse. Kursplanen i samhällskunskap följer upp innehållet från lågstadiet genom att i senare årskurser lyfta fram innehåll som handlar om samhällets behov av lagstiftning och rättssystemet i Sverige. Det finns också tydliga kopplingar till kunskapsområdet ”Etik och livsfrågor” i religionskunskap.

Trafikregler

De första skolåren innebär för många barn nya erfarenheter av att vistas i trafiken. Grundkunskaper i *trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt* kan därför vara nödvändiga på ett högst påtagligt sätt. Forskning visar emellertid

att undervisning om trafikregler inte självklart leder till att färre barn skadas i trafiken. Det finns i stället en risk för att trafikundervisning leder till en övertro på barns förmåga att bete sig säkert i oberäkneliga trafikmiljöer. Det går därför inte att ta för givet att eleverna i den här åldern är mogna att röra sig själva i trafiken bara för att de har fått trafikundervisning.

Trafiken är också ett sammanhang där behovet av regler och påföljder blir tydligt. Trafikundervisningen fungerar på så sätt som ett elevnära exempel på att gemensamma behov – i det här fallet säkerhet i trafiken – ibland måste gå före individens behov eller önskemål – i det här fallet att ta sig fram så snabbt som möjligt.

Att leva i närområdet

I kunskapsområdet ”Att leva i närområdet” lyfter kursplanen fram företeelser och händelser i elevernas egen omgivning. Kursplanens fokus på närområdet ger konkretion åt innehållet och gör att eleverna kan känna att det innehåll de möter i skolan är relevant i den egna livsvärlden. Genom att ge eleverna gemensamma erfarenheter av och kunskaper om den plats som förenar dem kan undervisningen också bidra till en känsla av samhörighet.

Man kan tänka sig situationer där det behövs en vidare tolkning av vad som menas med närområdet. Närområdet kan i vissa sammanhang även inbegripa grannorten, stället där någon man känner arbetar, huvudstaden eller en plats som figurerar i media eller i populärkulturen.

Närområdets natur- och kulturlandskap

Genom innehållet *några utmärkande drag i närområdets natur- och kulturlandskap* strävar kursplanen efter att ge eleverna möjlighet att uppfatta hur miljön omkring dem har formats av både naturens egna processer och människors verksamheter. Ofta går det inga skarpa gränser mellan natur- och kulturlandskap. På många platser går det att samtidigt observera spår av både naturkrafternas påverkan och människans utnyttjande av mark, vatten och andra naturresurser. Runtom i Sverige finns *spår av den senaste istiden* som kan studeras på plats i naturlandskapet, till exempel rullstensåsar, rundhällar och flyttblock. Innehållet lägger en grund för geografiundervisningen i högre stadier som ska behandla bland annat *klimat- och vegetationszoner, klimatförändringar, endogena och exogena processer, fältstudier* och människors användning av *naturresurser*.

Hemortens historia

Ett annat innehåll anlägger ett historiskt perspektiv på studier av närområdet: *hemortens historia och vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om livet där under olika tider*. Historien i närområdet kan spåras och tolkas genom till exempel historiska minnesmärken, byggnader, namn på gator och torg eller texter av olika slag. Vardagliga föremål finns ofta att beskåda på hembygds museer, inte sällan tillsammans med livfulla berättelser om

livet på hemorten i det förflutna. Att kunna leva sig in i hur människor levde förr i den egna hemorten, kan bidra till en ökad förståelse för vår egen tid och ge eleverna viktiga kunskaper för att vidga sin historiska referensram.

Kristendomens roll

I samband med hemortens historia anger kursplanen *kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden* som ett innehåll. Det motiveras av det faktum att religionen och kyrkan har haft stor betydelse för den historiska utvecklingen i Sverige under tusen år. Under långa tider dominerade olika former av kristendom i Sverige, och kyrkans roll i samhället var mer central än i dag. Den kristna identiteten ärvdes och togs för given; den växte oftast inte fram som resultatet av individuella val. ”Kyrkan mitt i byn” var den naturliga samlingspunkten, nyheter spreds från predikstolen och genom informationsutbyte på kyrkbacken.

Kristendomen spelade också en central roll i skolan. Först 1919 avskaffades katekesundervisningen. Det öppnade för en mer allmän kristendomsundervisning inriktad på bibliska berättelser och kristen etik, och med tiden även för studier av andra religioner. Genom att studera kristendomens roll i skolan utifrån ett historiskt perspektiv får eleverna övning i att göra jämförelser mellan då och nu och kan reflektera över likheter och skillnader. I förlängningen kan detta också leda till diskussioner om orsaker till förändringarna.

Eleverna får genom detta innehåll möjlighet att utveckla en översiktlig förståelse för den betydelse som kristendomen har och har haft i skolan och i det svenska samhällslivet. Med det som grund kan de anlägga historiska perspektiv på innehållet i senare årskurser som berör sekularisering och mångfald i dagens samhälle.

Centrala samhällsfunktioner

Olika samhällen har i olika tider haft skilda uppfattningar om vad som är eller bör vara gemensamt. Dessa uppfattningar har legat till grund för vad som har definierats som samhällets ansvar och lett till att den offentliga sektorn har varierat och varierar kraftigt i omfattning.

Som en introduktion till en bredare samhällsförståelse lyfter kursplanen fram *centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola* som ett centralt innehåll i SO 1–3. Detta följs upp i årskurserna 4–6 i samhällskunskap med ett innehåll om offentlig ekonomi och vad skatter används till. Där ligger betoningen på det vi betalar gemensamt genom skatter. I årskurserna 7–9 lyfter samma ämne fram svenska välfärdsstrukturer och hur de fungerar som ett centralt innehåll.

Yrken och verksamheter

Innehållet *yrken och verksamheter i närområdet* erbjuder kontaktytor mellan skolan och arbetslivet och anknyter till den samlade läroplanens andra del. Där står det att skolans mål är att varje elev ska få inblick i närsamhället och dess

arbets-, förenings- och kulturliv. I senare årskurser följer undervisningen i samhällskunskap upp olika frågor kring arbetsliv och arbetsmarknad.

Genom att studera yrken och verksamheter i närområdet kan eleverna förstå hur arbete skapar mervärden för den enskilde och samhället. Här finns en tydlig koppling till innehållspunkten *pengars användning och värde* i kunskapsområdet ”Att leva i världen”. Dessutom kan kännedom om yrken och verksamheter i närområdet bidra till elevernas förståelse för arbetets och företagsamhetens betydelse för både privatekonomin och samhällets ekonomi, innehåll som återkommer i samhällskunskap under senare årskurser.

Att leva i världen

Även yngre elever har uppfattningar om världen och behöver internationella utblickar för att se hur deras egen plats på jorden passar in i ett större sammanhang. Ibland blir det nära mer begripligt när man har fått syn på de stora mönstren.

Miljö och hållbar utveckling

Hållbar utveckling ingår som ett centralt innehåll i flera ämnen. I de tidiga skolåren tar hållbarhetsfrågorna sin utgångspunkt i elevnära och vardagliga sammanhang. I kursplanen för SO 1–3 uttrycks det som *miljöfrågor utifrån elevens vardag*. Det handlar om hur eleverna själva kan bidra till hållbar utveckling och minska påfrestningen på miljön, till exempel genom återvinning eller att hushålla med el och vatten. Genom att fokusera på miljöfrågor lägger undervisningen i årskurs 1–3 en grund för studierna av hållbar utveckling i högre stadier, som då omfattar inte bara den ekologiska dimensionen av begreppet, utan även sociala och ekonomiska aspekter.

Förutsättningar i natur och miljö

Naturens förutsättningar påverkar var människor väljer att bosätta sig. Sådana typer av samband mellan naturen, människan och samhället belyses i kursplanen genom innehållet *rumsliga förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat*. Var bor det många människor och varför? Varför är andra platser mer glesbefolkade?

Olika livsmiljöer erbjuder olika goda försörjningsmöjligheter. Centrala faktorer som avgör om människor kan leva på en plats är till exempel hur mycket och hur bra odlingsmark det finns, om det finns tillgång till vatten och andra naturresurser och vilket klimat området har. Miljön sätter på så sätt gränser för vilka verksamheter människor kan bedriva på en viss plats och hur stor befolkning ett område kan försörja. Men i den moderna ekonomin och genom vårt urbaniserade bosättningsmönster kan det vara svårt att se direkta kopplingar mellan miljön och människans försörjning, eftersom de flesta arbetstillfällena i dag inte är lika beroende av naturförhållanden. Här kan det därför vara fruktbart att anlägga ett historiskt perspektiv – bosättning i dag sker delvis på andra villkor än förr i tiden.

Även i närområdet går det att se och studera naturgivna faktorer som påverkat placeringen av byggnader och verksamheter. Fast mark är enklare och billigare att bygga på än sankmark, den gamla stadskärnan ligger ofta nära en naturlig omlastningsplats för att underlätta handel och så vidare.

Världsdelar, världshav, länder och platser

I Sverige i dag möter eleverna människor, varor och kulturella uttryck från hela världen. De känner redan till djur och naturtyper som inte finns naturligt i Sverige. Genom att studera *namn och läge på världsdelarna och världshaven* får de möjlighet att utveckla en övergripande geografisk referensram som hjälper dem att sätta in olika händelser och företeelser som de har hört talas om i ett rumsligt sammanhang. Med utgångspunkt i elevernas egna frågeställningar om *länder och platser* kan undervisningen bidra till att eleverna får ännu fler geografiska referenspunkter för att utveckla sin bild av världen.

Kursplanen anger inte vilka namn på länder och platser som ska behandlas i undervisningen. Det urvalet sker bäst i samspelet mellan elever och lärare i varje klassrum och med hänsyn till elevernas förkunskaper och intressen. Namnkunskaper är nödvändiga delar av en referensram över världen. Det är dock viktigt att betona att geografiska namn får en tydligare funktion och blir lättare att minnas om de studeras i ett sammanhang. Sådana sammanhang kan till exempel vara hållbarhetsfrågor och livsmiljöer.

Människans uppkomst, vandringar och övergången till jordbruk

Människans tidiga utveckling ska belysas översiktligt i årskurserna 1–3 genom innehållet *människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt förändrade levnadsvillkor i samband med övergången till jordbruk*. Människans vandringar handlar dels om hur människan spreds över jorden, dels om jägares och samlares nomadiska livsstil. Att människan blev bofast och började odla upp mark och hålla husdjur är en av de största förändringarna i människans historia.

Nordisk forntid

I nära anslutning till innehållet om människans vandringar, samlande och jakt samt övergången till jordbruk betonar kursplanen särskilt ett nordiskt perspektiv på den tidiga historien. Innehållet *Norden befolkas* handlar om hur människor i slutet av den senaste istiden följde efter renhjortar och andra bytesdjur och slog sig ner i Norden. Detta innehåll illustrerar hur kursplanen i historia lyfter fram *migration* som en lång historisk linje. En annan lång historisk linje synliggörs genom innehållet *människors levnadsvillkor under nordisk stenålder, bronsålder och järnålder*.

Det kan vara spännande att undersöka spår av forntiden i närområdet. I många delar av Sverige finns förhistoriska lämningar kvar i landskapet. Kult- och offerplatser, hällristningar, runstenar, rösen och gravfält påminner om vårt

förflutna och markerar platser av betydelse för forntidens människor. Genom att se sådana spår i det nutida landskapet kan den äldre historien bli levande och konkret för eleverna.

Berättelser i antik och nordisk mytologi samt i samisk religion

En annan brygga mellan det förflutna och nuet är *berättelser i antik och nordisk mytologi samt i samisk religion*. Sådana berättelser utgör kulturella referenspunkter som många människor känner till. Den nordiska mytologin har många gemensamma drag med antik mytologi, och även med samisk religion. Gudarna har ibland liknande särdrag och berättelserna försöker ofta ge förklaringar till samma grundläggande livsfrågor om skapelsen, kärleken och döden, eller till fenomen i naturen som åskan och årstidernas växlingar. När eleverna får ta del av sådana berättelser kan nya dörrar öppnas till konst, film och litteratur.

Den samiska religionen förbjöds i Sverige under 1600-talet, samtidigt som samerna kristnades under tvång. Trots det levde religionen kvar parallellt och integrerat med kristendomen under lång tid. På liknande sätt levde den nordiska mytologin och den fornskandinaviska religionen länge kvar parallellt med kristendomen. Det bör betonas att i fallen med antik och nordisk mytologi samt samisk religion är det *berättelser* som utgör det centrala innehållet, inte de religiösa traditionerna som helhet.

Högtider, symboler och berättelser

Innehållet *några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom* innebär att undervisningen ska behandla konkreta religiösa uttryck. Detta kan fungera som en ingång till senare årskursers fördjupade innehåll om världsreligioner. Det kan även bidra till elevernas förståelse av religiösa uttryck som de möter i olika sammanhang.

Det finns ofta direkta kopplingar mellan berättelser, symboler och högtider. Ett exempel är det judiska påskfirandet som högtidlighåller Gamla testamentets berättelse om uttåget ur Egypten. Ett annat är kopplingen mellan det kristna korset och berättelser om Jesus död och uppståndelse. Dessa konkreta religiösa uttryck utgör startpunkten för en progression i det centrala innehållet där eleverna gradvis under skoltiden kommer i kontakt med allt mer abstrakta delar av religionerna.

Ett skäl till att namnge tre religioner är att eleverna tidigt ska få kunskaper om att vårt samhälle är mångreligiöst och pluralistiskt. Utan den kunskapen kan studierna av kristendomens historiska roll i Sverige bli perspektivlösa. Eleverna kan också ha behov av djupare kunskaper om religioner utanför den egna erfarenheten. Genom att belysa en mångfald av religiösa uttryck kan skolan bidra till mellanmänsklig och interkulturell förståelse och motverka stereotyper och bilder av andra religioner och deras utövare.

Att just kristendom, islam och judendomen lyfts fram motiveras främst av deras relevans i det samtida mångkulturella samhället, antalet utövare i Sverige och deras historiska betydelse. Dessa tre religioner delar också många berättelser och föreställningar, vilket gör det möjligt att se likheterna mellan dem. Eftersom kristendomen är mer utbredd och har större historisk betydelse i det svenska samhället än andra religioner preciserar kursplanen dessutom att *några berättelser ur Bibeln och deras innebörder* ska ingå i undervisningen.

Mänskliga rättigheter

Enligt läroplanen har skolan en viktig uppgift när det gäller att förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på hos eleverna. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män och solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. Därför är *mänskliga rättigheter inklusive alla människors lika värde och barnets rättigheter i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen)* ett centralt innehåll i SO för årskurserna 1–3.

Konventionen om barnets rättigheter är en specifik del av folkrätten som slår fast universella rättigheter för alla barn. Barnkonventionen är också svensk lag sedan år 2020. Kunskapen om att världens nationer har enats om ett antal rättigheter som gäller speciellt för barn, ger eleverna signaler om hur viktiga dessa rättigheter är. Barnets rättigheter och alla människors lika värde är grundprinciper som det svenska samhället vilar på och kan vara en början till att demokratibegreppet längre fram blir begripligt. Barnets rättigheter är dessutom nödvändig kunskap för den enskilda eleven som genom dem kan förstå om de egna rättigheterna kränks. De mänskliga rättigheterna och barnets rättigheter är innehåll som återkommer med vissa tillägg och fördjupningar i samhällskunskap i högre stadier.

Demokratiska principer

Nära förbundet med mänskliga rättigheter och barnets rättigheter är kursplanens innehåll om demokrati. Som en introduktion till senare årskursers återkommande demokratistudier i samhällskunskap och historia, anger kursplanen för SO 1–3 att undervisningen ska behandla *grundläggande demokratiska principer och vad åsikts- och yttrandefrihet samt majoritetsprincipen kan innebära i skolan och i samhället*. Kunskaper om demokratins principer är grundläggande för att förstå demokratibegreppet. Demokratiska principer kan konkretiseras genom demokratiska arbetsformer i klassrummet, där alla får komma till tals och alla har rätt att inneha och yttra sina åsikter. I exempelvis klassråd kan eleverna få erfarenheter av att fritt utbyta idéer och fatta gemensamma beslut utifrån majoritetsprincipen. Därigenom ges eleverna förutsättningar att utveckla erfarenhet av och kunskap om demokrati här och nu, snarare än som något som är viktigt enbart för ett framtida vuxenliv.

Pengars användning och värde

Ekonomi är en grundläggande del av samhällets uppbyggnad och det är därför motiverat att introducera även ekonomi tidigt i undervisningen. I årskurserna 1–3 lyfter kursplanen fram *pengars användning och värde* och *olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta* som ett centralt innehåll. Detta följs sedan upp i kursplanen i samhällskunskap där ”Samhällsresurser och fördelning” är ett kunskapsområde som tar upp frågor om privatekonomi och samhällsekonomi.

Med pengars användning avses vad pengar kan användas till och hur de kan hanteras. Det går att överrätta kontanter, betala med kort eller överföra pengar direkt mellan konton genom banktjänster på internet. Det är inte självklart att eleverna förstår kopplingen mellan mynt, sedlar, kreditkort och andra digitala betalningsmetoder.

Med pengars värde avses bland annat bytesvärdet, det vill säga vad som kan köpas för pengar och ungefär vad det kostar. Pengars värde kan också ges en fördjupad innebörd genom att undervisningen belyser det faktum att de flesta människor får pengar i utbyte mot arbete. Pengars värde kan slutligen problematiseras ur ett etiskt perspektiv: Är det viktigt att vara rik? Finns det saker man inte skulle göra för pengar?

Aktuella samhällsfrågor

Även eleverna i de tidigaste skolåren snappar upp händelser och *aktuella samhällsfrågor i olika medier* och därför är detta ett centralt innehåll i SO 1–3. Samhällsfrågor är alla frågor som handlar om hur samhället ska utvecklas framöver. Dessa frågor engagerar många och kräver ofta någon form av kollektivt beslut. De är ofta föremål för diskussion och debatt, eftersom olika aktörer drivs av olika åsikter, värderingar och intressen.

Genom att ta upp aktuella samhällsfrågor i undervisningen får eleverna möjlighet att samtala om och reflektera kring förhållanden och händelser som väcker deras tankar och känslor. Att undervisningen behandlar aktuella samhällsfrågor ökar elevernas möjligheter att förstå och agera i sin samtid. Det ger dem också övning i att uttrycka och värdera olika ståndpunkter och formulera argument grundade på fakta och värderingar.

Vilken typ av samhällsfrågor som undervisningen ska ta upp går inte att definiera i en kursplan. Det urvalet måste ta sin utgångspunkt i lärarens didaktiska överväganden utifrån elevernas ålder, intressen och förförståelse samt utifrån aktualitetsaspekter och kopplingar till annat undervisningsinnehåll. Inte heller kan kursplanen beskriva vilka medier som arbetet med samhällsfrågor ska utgå från. Oavsett vilka medier som används kan undervisningen om aktuella samhällsfrågor bidra till att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt hos eleverna. I samhällskunskap i årskurserna 4–9 finns ett breddat och fördjupat innehåll om samhällsfrågor och källkritik i kunskapsområdet ”Granskning av samhällsfrågor”. Källkritik i årskurs 1–3 kommenteras mer utförligt i nästa avsnitt.

Att undersöka verkligheten

Detta kunskapsområde rymmer inte något fristående innehåll, utan består av metoder och begrepp som kan användas vid studier av innehållet i de andra kunskapsområdena. Genom att eleverna tidigt får komma i kontakt med de samhällsorienterande ämnens arbetsätt och begrepp får de träning i att ordna kunskap och verktyg för att samtala om samhället ur olika perspektiv.

Metoder för att söka information

Vi lever i ett informationssamhälle som ställer stora krav på vår förmåga att ta till oss information och att sovra bland alla budskap som dagligen översköljer oss. Information produceras och distribueras i olika syften och de beslut vi fattar påverkas av vad vi har hört eller läst och hur vi värderar det.

Genom att lyfta fram metoder för att söka och värdera information i alla årskurser och i alla samhällsorienterande ämnen, syftar kursplanerna till att utveckla elevernas förmåga att ta till sig information från olika typer av källor och värdera hur trovärdiga och relevanta de är. I det centrala innehållet för SO i årskurserna 1–3 är detta innehåll formulerat som *metoder för att söka information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer. Samtal om olika källors användbarhet och tillförlitlighet.*

Textläsning, intervjuer och observationer är exempel på olika metoder för att inhämta information. Genom att läsa om, lyssna till och observera sin omgivning och på olika sätt dokumentera och sammanställa resultatet av undersökningar, får eleverna tidigt träna på ett vetenskapligt arbetsätt. De källor som kan utgöra underlag för samtal om användbarhet och tillförlitlighet är främst sådana som är anpassade för yngre barn. Det inkluderar källor som eleverna möter i faktaböcker, tidningar och på olika webbplatser.

Den långsiktiga ambitionen med undervisningen i källhantering är att eleverna ska utveckla ett kritiskt tänkande, men i tidigare årskurser måste källkritiken med nödvändighet utgå från enkla frågor: Varifrån kommer informationen? Vem har sagt eller skrivit det? Vilket syfte kan en person ha med sin framställning?

Jordgloben samt analoga och digitala kartor

Kursplanen lyfter fram *jordgloben* som ett centralt innehåll i SO för årskurserna 1–3. En tanke bakom detta är att ge de yngre eleverna chansen att utveckla förståelse för att de lever på en stor planet som de delar med andra varelser. Jordgloben ger en på många sätt rättvisande bild av vår planet och är en utgångspunkt för vidare studier av *analoga och digitala kartor*. Fysiska kartor med sina symboler, färger och skalor kan berätta hur landskapet är utformat i elevernas närhet och på olika platser på jorden och utvecklar därmed elevernas rumsuppfattning.

I samband med kartanvändning och studier av jordgloben blir det också naturligt att beröra *storleksrelationer och väderstreck*. Storleksrelationer handlar om att börja förstå begreppet skala, liksom om att kunna jämföra mindre och större

platser, länder och världsdelar och förstå hur dessa olika storheter förhåller sig till varandra. Väderstrecken är nödvändiga verktyg för att kunna tala om riktning och läge. Norr, söder, öster och väster på en kartbild ska behandlas i undervisningen, men eleverna ska också få kunskaper om hur man kan orientera sig i närmiljön med hjälp av väderstrecken. Här finns kontaktytor mellan SO och det centrala innehållet i idrott och hälsa som handlar om att orientera sig i närmiljön.

Mentala kartor

Ett annat innehåll som syftar till att utveckla elevernas rumsuppfattning är *mentala kartor, till exempel över närområdet, skolvägar eller andra platser som är betydelsefulla för eleven*. En mental karta är ett fysiskt uttryck för den inre bild som vi har av vår omgivning, det vill säga vår rumsuppfattning. En elev kan till exempel rita en bild av ett rum och placera ut möblerna i rummet med en tanke om hur stora de är i relation till varandra. På så sätt tänker eleven redan i olika skalor och kan börja förstå en viktig princip bakom kartans förhållande till verkligheten. Det går också att göra mentala kartor över skolgården, hemorten, Sverige, Europa och världen. En mental karta kan aldrig ritas fel, den representerar ju bara individens uppfattning om lägen, avstånd och storleksrelationer inom det rum som kartan föreställer.

Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid

Tidslinjer är användbara verktyg för att åskådliggöra tidens förlopp och för att länka händelser och skeenden till varandra. Med hjälp av tidslinjer kan man jämföra långa tidsrymder med korta, förstå vad som hände först och vad som hände sedan och få en bild av avståndet i tid mellan nuet och det förflutna. Genom att eleverna får lära sig att läsa olika varianter av tidslinjer kan de få en kronologisk överblick över historien och utveckla sin historiska referensram.

Forskning visar att yngre elever har svårt med årtal och lättare för att ta till sig relativa tidsbegrepp. Därför ingår *tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid* i det centrala innehållet i SO 1–3 och kan med fördel användas som tidsangivelser i stället för årtal. I arbetet med kronologi med yngre elever kan även vardagsspråkets nyanser, som till exempel ”gammalt” och ”våldigt gammalt”, utnyttjas för att öka förståelsen för det som var ”förr i tiden”.

Innehållet i ämnet religionskunskap årskurserna 4–9

Det centrala innehållet för årskurserna 4–9 är indelat i tre kunskapsområden: ”Religioner och andra livsåskådningar”, ”Religion och samhälle” samt ”Etik och livsfrågor”. Tillsammans ringar kunskapsområdena in centrala delar av ämnet

religionskunskap. De bygger vidare på det centrala innehållet för SO för årskurserna 1–3, men nu tillförs ett ämnesspecifikt innehåll i religionskunskap.

Materialet kommenterar det centrala innehållet för årskurs 4–6 och 7–9 parallellt. Därigenom kan både progression och den röda tråden mellan stadierna synliggöras. En grundprincip för progressionen i innehållet, från årskurs 1 till årskurs 9, är att den går från det elevnära och konkreta i lägre åldrar, till vidare utblickar och mer abstrakta studieobjekt i de högre åldrarna. Det finns också en tydlig tanke genom kursplanen att vissa liknande studieobjekt ska återkomma i olika stadier, med olika omfattning och abstraktionsgrad.

Nedan kommenteras det centrala innehållet med utgångspunkt i de tre kunskapsområdena.

Religioner och andra livsåskådningar

I det här kunskapsområdet behandlas religionerna kristendom, islam, judendom, hinduism och buddhism med olika grad av fördjupning i olika årskurser. Området tar också upp religionens betydelse för människor samt sekulära livsåskådningar och livshållningar.

Betydelsen av religion och livsåskådning för människor

I både mellanstadiet och högstadiet finns innehållspunkter som med lite olika fokus handlar om vad religion och livsåskådning kan betyda för människor och vilken roll de kan spela i människors liv. Genom att innehållspunkterna sätter människan i centrum rymmer de ett viktigt perspektiv som behöver finnas med i studierna av religioner och andra livsåskådningar. Religioner och andra livsåskådningar är inte oföränderliga och tydligt avgränsade system. Ytterst är det bara den enskilda människan som kan definiera sin religiösa identitet, sin verklighetsuppfattning och sina livshållningar.

I det sekulariserade Sverige, och med vårt protestantiska historiska arv, är det relativt vanligt att religion och livsåskådning betraktas främst som en fråga om tro. Det riskerar att överbetona de kognitiva aspekterna och samtidigt skymma sikten för den roll som religionen kan spela i människors vardagliga liv och för våra sociala relationer.

I årskurserna 4–6 inleds kunskapsområdet ”Religioner och andra livsåskådningar” med det centrala innehållet *religionens betydelse i människors liv och människors olika sätt att uttrycka sin religiositet*. I årskurserna 7–9 är motsvarande innehåll *vad religion och livsåskådning kan betyda för människors behov av mening, gemenskap, identitet och förståelse av omvärlden*. En progression kan ligga i att undervisningen i de yngre åldrarna riktar uppmärksamheten mot mer konkreta uttryck för identitet, livsstil och grupp tillhörighet, medan elever i årskurserna 7–9 får komma i kontakt med djupare frågor om meningsskapande, socialisering och självbild. En sådan utveckling från det konkreta till det abstrakta blir naturligt om man jämför med innehållet om religionerna. Där det centrala innehållet i

årskurserna 4–6 lyfter fram konkreta religiösa uttryck som levnadsregler och heliga platser, betonar innehållet i årskurserna 7–9 centrala tankegångar, symbolik och mening.

Religioner

I årskurserna 1–3 anges *kristendom, islam och judendom* i det centrala innehållet. Dessa religioner ska behandlas under alla stadier. I årskurserna 4–6 introduceras *hinduism och buddhism*. Även i årskurserna 7–9 ingår alla dessa religioner i det centrala innehållet.

Avgränsningen till religionerna *kristendom, islam, judendom, hinduism och buddhism* i kursplanetexten ska, liksom allt centralt innehåll, ses som ett minimum som inte utesluter att även andra traditioner, som till exempel shinto, sikhism eller wicca, berörs i undervisningen. Detta urval måste som alltid ske utifrån lärarens didaktiska överväganden och förändringar i omvärlden samt med hänsyn till elevernas intressen och livsvärldar. Urvalet av religioner är motiverat utifrån flera överväganden: Religionernas antal anhängare globalt och nationellt, deras relevans i ett svenskt och internationellt sammanhang och för elevernas livsvärld, kopplingar till erkända nationella minoriteter samt religionernas historiska betydelse.

Ordningsföljden i uppräkningslistan av de religioner som ska studeras kan vara en vägledning för läraren när det gäller tyngdpunkten i undervisningen. En viss övervikt på kristendom, islam och judendom i undervisningen är rimlig. Dels utifrån de överväganden som nämnts ovan. Dels utifrån den betydelse som dessa religioner har för elevernas förutsättningar att tolka kulturella uttryck som omger dem i vardagen.

Uppräkningen av religioner ska inte uppfattas som att dessa utgör klart avgränsade, enhetliga och oföränderliga traditioner. De olika religiösa traditionerna rymmer inom sig en stor mångfald, vilket kursplanen strävar efter att betona. Gränserna mellan de olika religionerna är inte heller alltid tydliga.

Konkreta religiösa uttryck samt centrala tankegångar och urkunder

Det finns en progressionstanke bakom urvalet av det innehåll som ska belysas i relation till de olika religionerna i grundskolans olika årskurser. I årskurserna 1–3 betonas *högtider, symboler och berättelser*, i årskurserna 4–6 även *ritualer och religiöst motiverade levnadsregler* samt *heliga platser och rum*, och i årskurserna 7–9 blir det en starkare betoning av *centrala tankegångar och urkunder*.

Eleverna ska i undervisningen möta sådana delar av de religiösa traditionerna som är viktiga för utövande barn och ungdomar i ungefär samma ålder som de själva. Högtider, symboler och berättelser är ofta de första delarna av religionen som utövande barn kommer i kontakt med. Religiösa levnadsregler blir ofta mer aktuella i mellanstadieåldern, medan religionernas tankesystem vanligen introduceras i tonåren. Det är viktigt att betona att de *centrala tankegångar* som

lyfts fram i årskurserna 4–6 handlar om tankegångar i relation till innehållet ritualer, levnadsregler och heliga platser och rum. Det är alltså inte tänkt att undervisningen på denna nivå ska behandla omfattande innehåll om centrala tankegångar inom religioner i allmänhet.

På mellanstadiet är det alltså den levda religionen och hur den kan ta sig konkreta uttryck som undervisningen ska behandla. Det innebär att undervisningen i de lägre årskurserna får ett tydligt samtidsfokus. Detta kan bidra till att öka elevernas kunskaper om den mångfald av religioner som finns i vårt samhälle, vilken betydelse religionen har och hur den tar sig uttryck för människor som lever med den. Sådana kunskaper kan leda till att minska främlingskap och öka förståelsen för olika sätt att leva, tänka och tro.

I årskurserna 7–9 flyttas fokus i undervisningen till att starkare betona religionernas *centrala tankegångar* och *urkunder*. Här kan undervisningen ge en mer sammanhängande bild av hur centrala trosföreställningar, världsbilder och moraluppfattningar hänger ihop med berättelser och religiös praktik inom religionerna.

Likheter och skillnader

I såväl årskurserna 4–6 som årskurserna 7–9 anger kursplanen att eleverna ska få undervisning om likheter och skillnader mellan och inom religioner. I årskurserna 4–6 finns innehållspunkten *likheter och skillnader mellan och inom några religioner*. I de högre årskurserna möter eleverna det bredare och mer fördjupande innehållet *likheter och skillnader i religiösa tolkningar och praktiker mellan och inom olika religioner*.

Genom att studera likheter *mellan* religioner kan eleverna bli medvetna om att vissa religioner har gemensamma historiska rötter och berättelser. Undervisningen kan också uppmärksamma att det finns inslag av riter och moraluppfattningar med liknande drag även mellan religioner som saknar en gemensam historia. Samtidigt är det viktigt att belysa olika religioners särskiljande religiösa praktiker och tankegångar. Genom att behandla både likheter och skillnader kan undervisningen bidra till att eleverna får kunskaper om den religiösa mångfald som präglar Sverige och världen. Samtidigt kan de då få förståelse för att det finns mycket som förenar människor med olika religioner och livsåskådningar.

Likheter och skillnader *inom* religioner handlar om den stora variation i tolkning och utövning som präglar alla religioner. Att undervisa om variationen inom religioner är viktigt för att motverka stereotypa bilder av att alla som bekänner sig till en viss religion gör samma tolkningar och praktiserar på samma sätt. På individnivå kan undervisningen ge exempel på människors olika sätt att förstå och uttrycka sin religiositet samt olika sätt att förhålla sig till levnadsregler, urkunder och religiösa ledare. På gruppnivå kan undervisningen belysa att människor ofta utövar sin religion på olika sätt beroende på till exempel kön, ålder och var i världen de bor.

I årskurserna 7–9 lyfter kursplanen också explicit fram *huvudinriktningar inom kristendom och andra religioner* och belyser på så sätt likheter och skillnader inom religioner på makronivå. Vad som förenar och skiljer protestantism, katolicism och ortodoxi, sunni och shia eller olika inriktningar inom judendom, hinduism och buddhism är en viktig aspekt av religiös mångfald och av stor betydelse för att kunna granska relationen mellan religion och samhälle.

Symbolik och mening

I årskurserna 7–9 finns det centrala innehållet *tolkning av och samtal om religiös och livsåskådningsmässig symbolik och mening i Bibeln och andra religiösa urkunder, samt i ritualer och estetiska uttryck*. Genom att eleverna både på egen hand och tillsammans med andra får tolka och diskutera innebörder i myter, liknelser, böner, religiösa ceremonier och ritualer, matvanor, konst, musik och arkitektur utvecklar de en djupare förståelse för religiöst symbolspråk. Det synliggör hur olika budskap gestaltas och förmedlas inom de religiösa traditionerna och knyter samman urkunder, centrala tankegångar och den religiösa praktiken. Här finns också ingångar till det innehåll som handlar om analys av och reflektion över etiska frågor och livsfrågor utifrån tolkningar inom religioner.

Religionernas uppkomst, spridning och geografiska utbredning

På högstadiet ska undervisningen också behandla *religionernas uppkomst, spridning och geografiska utbredning i dag*. För att eleverna ska förstå religiösa tankegångar och praktiker i dag är det viktigt att de får med sig kunskaper om de historiska sammanhang där olika religionsstiftare har verkat och där religionerna har utvecklats och spritts över världen.

Sekulära livsåskådningar

I årskurserna 7–9 ska studierna även omfatta en *orientering om sekulära livsåskådningar och livshållningar*. Sådana livsåskådningar utgår inte sällan från en vetenskaplig världsbild och tillskriver inte etiken ett gudomligt ursprung. I stället bygger de på idén att etiska principer kan legitimeras fullt ut av människors eget tänkande.

Kursplanen anger inte vilka sekulära livsåskådningar och livshållningar som ska tas upp i undervisningen. Olika sekulära livsåskådningar och livshållningar har ofta en stark koppling till sin samtid. För att bedöma vad som är relevant att ta upp i undervisningen måste man därför ta hänsyn till vad som är aktuellt i elevernas livsvärldar och i samhället i stort. Det kan handla om välkända *livsåskådningar* som sekulär humanism, marxism och feminism. Det vill säga tankesystem med förhållandevis sammanhängande uppfattningar om verkligheten och om etik.

Med *livshållningar* avses moraluppfattningar och bilder av verkligheten som exempelvis veganism, ateism och vetenskaplig skepticism, som utgår från

uppfattningar inom mer begränsade områden. Ateism, till exempel, innebär bara att man förnekar att det finns någon gud. Utifrån en sådan grundhållning kan man sedan bilda sig andra uppfattningar om allt från universums tillkomst till etiska frågeställningar. En ateistisk grundsyn leder inte automatiskt vidare till någon särskild uppfattning i andra frågor.

Religion och samhälle

Kunskapsområdet ”Religion och samhälle” behandlar frågor om relationen mellan samhälle och religion i vår egen tid och genom historien. Det handlar om hur religion framställs i offentligheten, religionens roll i samhället, sekulariseringsprocesser och om konflikter och samförstånd i värdefrågor.

Hur religion framställs

Även utanför skolan möter eleverna information och åsikter om religion, religiositet och religionsutövare. Det sker inte sällan genom skildringar ur ett utifrånperspektiv där religion och den religiösa människan kan framstå som främmande och udda, samtidigt som det sekulära perspektivet framställs som norm. Sådana skildringar behöver eleverna lära sig att granska med ett kritiskt förhållningssätt.

Lika viktigt är det att eleverna får lära sig att granska information och åsikter från olika samfund och individer som yttrar sig utifrån religiös tillhörighet. I vissa sammanhang representeras religion av förhållningssätt, händelser och personer som kan förknippas med konflikter, fundamentalism och fanatism. Även om undervisningen behöver lyfta det som kan vara problematiskt med religion och religionsutövning är det viktigt att inte låta sådana bilder bidra till utanförskap, främlingsfientlighet, segregation och polarisering. För att eleverna ska kunna tänka kritiskt och självständigt kring religion och inte acceptera förenklade och fördomsfulla beskrivningar behöver undervisningen visa på sådana strukturer. I årskurserna 4–6 finns därför det centrala innehållet *hur religioner framställs och representeras på olika sätt i media och i andra sammanhang och hur det kan påverka människors bilder av sig själva och andra*. I årskurserna 7–9 ökar komplexiteten genom formuleringen *kritisk granskning av hur religion och religiositet framställs och representeras på olika sätt i media och i andra sammanhang och hur det kan påverka individen och samhället i stort*.

Religionens roll i samhället

Att det inte var så länge sedan kristendomen genomsyrade både skolan och närsamhället utgör en viktig grund för att studera religionens roll i dagens samhälle. Detta innehåll finns, med lite olika fokus, med i kursplanen i alla stadier. För årskurserna 1–3 finns ett konkret innehåll som behandlar kristendomens roll i elevernas närmiljö förr i tiden. I årskurserna 4–6 vidgas detta till *kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu*. Att kristendomen historiskt sett haft större inflytande i Sverige än

andra religioner är förklaringen till att detta innehåll begränsas till just kristendomen. I mellanstadiet ska eleverna också få möta *människors religiösa och livsåskådningsmässiga tillhörigheter i Sverige i dag samt hur detta har förändrats över tid*. Därigenom får eleverna också kunskaper om hur kristendomen i dag lever sida vid sida med andra religioner och livsåskådningar i ett mångreligiöst och sekulariserat samhälle.

I årskurserna 7–9 möter eleverna i ämnena samhällskunskap och historia ett innehåll som behandlar samhällsförändringar som har gått hand i hand med, och i stor utsträckning bidragit till, utvecklingen mot ett mångreligiöst och sekulariserat samhälle. I ämnet religionskunskap motsvaras det av ett innehåll som behandlar utvecklingen *från enhetskyrka till religiös mångfald och sekularisering i det svenska samhället*.

För att förstå såväl den historiska utvecklingen som vår egen samtid, är det viktigt att eleverna får kunskaper om att det svenska samhället har genomgått stora förändringar på kort tid när det gäller religionens inflytande över samhällslivet. Ett historiskt perspektiv är också nödvändigt för att kunna jämföra hur olika religiösa traditioner förhåller sig och har förhållit sig till sekulära idéer, liksom hur olika samhällen förhåller sig till religion.

I Sverige har religion en mer begränsad påverkan på samhälle, kultur och värderingar jämfört med många andra länder. Genom det centrala innehållet *religionens betydelse i samhället i Sverige jämfört med några andra delar av världen* kan eleverna få förståelse för att relationen mellan religion och samhälle ser olika ut i olika delar av världen.

Konflikter och samförstånd mellan olika synsätt

Sekulära och pluralistiska samhällen har inte alltid vuxit fram utan motstånd från religiösa grupper och traditioner, och sekulariseringen har inte alltid präglats av pluralism och religionsfrihet. Ibland kommer sekulära värderingar i konflikt med traditionella värderingar som försvaras och motiveras med religiösa argument. Ibland är det svårt för sekulariserade människor att förstå religiösa människors bevekelsegrund och vice versa. Därför är *konflikter och samförstånd mellan olika religiösa och olika sekulära synsätt* ett centralt innehåll i årskurserna 7–9. En del frågor orsakar större och mer långlivade kontroverser än andra. Orsakerna till dessa måste göras begripliga inom ramen för studierna i religionskunskap. I kursplanens centrala innehåll exemplifieras med frågor om *religionsfrihet, sexualitet och synen på kvinnors och mäns roller*, men det kan också handla om världsbild, vetenskap och yttrandefrihet.

Det är viktigt att studierna inte stannar vid konflikterna, utan att eleverna också får kunskaper om hur meningsskiljaktigheter kan lösas. I dag är det till exempel många samfund som efter långdragna konflikter har kvinnliga religiösa ledare och viger samkönade par. Det är också viktigt att undervisningen förmedlar att många värderingskonflikter i samhället uppstår kring helt andra skiljelinjer än den mellan religion och sekularism. Vår samtid beskrivs till exempel ofta som polariserad i

vissa värdefrågor, och människors ståndpunkter i dessa frågor hänger inte alltid på något självklart sätt ihop med deras religion eller livsåskådning.

Etik och livsfrågor

Kunskapsområdet ”Etik och livsfrågor” har ett innehåll som inbjuder till samtal och reflektion. Tyngdpunkten ligger på frågor som ofta saknar självklara svar och som springer ur människors behov av moral, mening, identitet och samhörighet med andra. Moraliska frågor och livsfrågor behandlas inom religionerna, och religioner är därför en ingång till kunskapsområdet. Andra ingångar som anges i kursplanen är dels elevernas egna tankar och argument, dels etiska modeller.

Moraliska frågor och etiska modeller

I ämnet religionskunskap ska eleverna utveckla sin förmåga till etisk argumentation. För att en sådan argumentation inte ska stanna vid formuleringar av åsikter och tyckanden som saknar klara och tydliga motiveringar är det nödvändigt att eleverna får pröva sina tankar i samtal med andra. Det är också viktigt att reflektionen görs mot en bakgrund av kunskaper om etiken inom religion och filosofi. Genom att eleverna får möta etiska frågeställningar, begrepp och argumentationslinjer som har diskuterats i religiösa tolkningar och moralfilosofiska resonemang kan de själva börja utveckla ett analytiskt förhållningssätt. En progression i kunskapsområdet består i att den moraliska och etiska analysen utgår från elevernas egna argument och olika religiösa tolkningar i årskurserna 4–6, medan analyserna i årskurserna 7–9 även ska förhålla sig till andra livsåskådningar och till etiska modeller.

I årskurserna 4–6 möter eleverna det centrala innehållet *samtal om och reflektion över vardagliga moraliska frågor utifrån elevernas egna argument och olika religiösa tolkningar*. Kursplanen anger vidare att sådana frågor kan handla om *ansvar, utanförskap, kränkningar, jämställdhet och sexualitet*.

I årskurserna 7–9 introducerar kursplanen teoretiska verktyg på etikområdet genom innehållet *grundprinciper inom några etiska modeller, till exempel konsekvensetik och pliktetik*. Genom att utgå från olika etiska modeller kan eleverna pröva hur dessa kan leda fram till skilda lösningar på etiska dilemman. På så sätt kan de få en djupare förståelse för de principer som modellerna bygger på. Eleverna kan då också bilda sig egna uppfattningar om styrkor och svagheter med olika modeller.

Etiska modeller i kursplanen ska dock inte förstås endast som verktyg för att lösa etiska dilemman. Det finns också utrymme för att behandla sådana etiska resonemang som strävar efter en mer långsiktig reflektion över det goda livet och den goda människan. Ett exempel kan vara dygdetik. Snarare än att fokusera på vilka handlingar som kan betraktas som rätta eller orätta, riktar dygdetiken blicken mot frågan vilka människor vi vill och bör vara och vad det innebär att göra gott. Innehållet om etiska modeller ska utgöra en av utgångspunkterna för

elevernas etiska analys. Detta uttrycks i det centrala innehållet *analys av och reflektion över etiska frågor utifrån elevernas egna argument samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar och utifrån etiska modeller*. Vidare anges som exempel att sådana frågor kan handla om etiska begrepp som *frihet, rättvisa och solidaritet*.

Livsfrågor

Även undervisningen om livsfrågor behöver utgå både från elevernas egna tankar och utifrån hur sådana frågor tolkas inom religioner och andra livsåskådningar. Det finns också många spännande ingångar till livsfrågorna i litteraturen och populärkulturen.

I årskurserna 4–6 ska undervisningen rymma *samtal om och reflektion över livsfrågor utifrån elevernas egna tankar och olika religiösa tolkningar*. Kursplanen exemplifierar med livsfrågorna *vad som är viktigt i livet och olika föreställningar om vad som händer efter döden*.

I de högre årskurserna ska även andra livsåskådningar utgöra en bakgrund för reflektionen. Kursplanen anger att eleverna ska få möta innehållet *samtal om och reflektion över livsfrågor utifrån elevernas egna tankar samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar*. Som exempel på livsfrågor för de äldre eleverna nämns *identitet, kärlek, sexualitet och meningen med livet*.

Progressionen ligger i djupet och komplexiteten hos de frågor och teman som tas upp. I senare årskurser förväntas undervisningen bidra till djupare reflektioner, fler utblickar och mer problematisering. De källor som används som utgångspunkt för samtalen kan också vara mer avancerade högre upp i åldrarna, även om de fortfarande är anpassade efter åldersgruppen.

Kommentarer till kursplanens bedömnings- och betygskriterier

Bedömnings- och betygskriteriernas uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens kunskaper. Kriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Läraren använder bedömnings- och betygskriterierna för att bedöma elevens kunskapsutveckling inom ämnet. Det kan vara omdömen i den individuella utvecklingsplanen, för att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller särskilt stöd. Ett annat skäl kan vara att säkerställa att eleverna får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Att ge ett omdöme innebär att läraren värderar de kunskaper eleven hittills har inhämtat i ämnet, utifrån vad undervisningen har gett eleven förutsättningar att utveckla i förhållande till kriterierna. I de årskurser betyg sätts använder läraren betygskriterierna som ett verktyg för att bedöma elevens kunskaper vid betygssättningen.

Kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper

I vissa ämnen och årskurser i lågstadiet finns kriterier som är ett stöd för läraren för att bedöma om en elev har uppnått en lägsta godtagbar nivå vid slutet av en årskurs. Många elever kan förstås ha kommit längre i sin kunskapsutveckling. Läraren gör avstämningar i förhållande till bedömningskriterierna under terminerna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleverna har visat. Sådana avstämningar är ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för bedömning av om en elev når eller inte når de bedömningskriterier som minst ska uppnås.

Betygskriterier

Betygskriterier används för betygssättning i vissa årskurser. Läraren fäster vid betygssättningen mer vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också mer vikt vid sådant som har fokuserats i undervisningen och där eleverna fått möjlighet att särskilt fördjupa sina kunskaper. Det innehållsliga sammanhanget är viktigt då de val läraren gör i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleverna att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Detta är skälet till att betygskriterierna måste läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 liknar i stor utsträckning varandra. Men när läraren tolkar betygskriterierna i relation till kursplanen och undervisningen blir det dock uppenbart att progressionen bärs av det centrala innehållet som skiljer sig åt mellan olika stadier, och att det konkreta undervisningsinnehållet blir mer komplext i högstadiet.

För att betygskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg för en sammantagen bedömning vid betygssättning är de formulerade på ett övergripande sätt. På så vis ger de läraren möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som lämnat utrymme för eleven att visa sina kunskaper på olika sätt. Under terminen görs också avstämningar i förhållande till betygskriterierna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleverna har visat. Sådana avstämningar är ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för betygssättning.

Lärarens uppgift är att sätta det betyg som sammantaget motsvarar elevens kunskaper genom att hitta den bästa överensstämmelsen mellan betygsunderlaget och betygskriterierna. En sammantagen bedömning handlar om att läraren analyserar både hur elevens kunskaper förhåller sig till betygskriteriernas delar och vilket betyg som helheten indikerar. För att få en bild av den sammantagna nivån på elevens kunskaper är tyngdpunkterna i ämnet vägledande. Läs mer om sammantagen bedömning vid betygssättning i Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om betyg och provning.

Kriterierna för bedömning av godtagbara kunskaper i samhällsorienterande ämnen årskurs 3

Kriterierna för bedömning av godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3 är gemensamma för de samhällsorienterande ämnena geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap. För att bedömningskriterierna i årskurs 3 inte ska vara onödigt omfattande och detaljerade, bygger de på gemensamma inslag från de långsiktiga målen i alla de samhällsorienterande ämnena.

Det första stycket avser att rikta lärarens bedömningsfokus mot aspekter av kunskap och förståelse som lyfts fram i alla samhällsorienterande ämnen.

Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska och historiska förhållanden, samhällsförhållanden och religiösa traditioner.

Formuleringen fokuserar på bredden och djupet i elevens kunskaper i förhållande till ämnens syfte, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits. Dessa kunskaper har ett egenvärde, men de utgör också ett nödvändigt underlag för elevernas resonemang, reflektioner och samtal i SO-undervisningen.

Eleven beskriver likheter och skillnader samt orsaker och konsekvenser i sammanhang som är relevanta för ämnena. Eleven samtalar om människors livsfrågor och levnadsvillkor samt om miljöfrågor och andra samhällsfrågor ur olika perspektiv.

Formuleringarna ovan riktar bedömningen mot elevernas djupare förståelse av ämnesinnehållet. De fokuserar på med vilken kvalitet eleven utifrån sin ålder kan använda sig av jämförelser och orsakssamband som verktyg för att förstå och

förklara de samhällsorienterande ämnenas innehåll. En annan aspekt av bedömningen inriktas mot elevens förmåga att reflektera över ämnesinnehållet och inta olika perspektiv. Det kan till exempel handla om perspektiv som barn – vuxna, nutid – framtid eller lokalt – globalt.

Avslutningsvis finns en formulering som riktar fokus mot elevens användning av ämnesspecifika begrepp, metoder och verktyg. Det omfattar en samlad bedömning av elevens förmåga att använda metoder för att söka information och att delta i enkla källkritiska samtal. Hit hör också verktyg som kartor, jordglob och tidslinjer samt ämnesspecifika begrepp.

Eleven använder begrepp, metoder och verktyg från de samhällsorienterande ämnena.

I sin bedömning tar läraren hänsyn till bredden och djupet i elevens kunskaper, det vill säga att eleven vid en samlad bedömning har godtagbara kunskaper när det gäller de begrepp, metoder och verktyg som behandlats i undervisningen. Läraren kan också väga in hur väl eleven använder olika begrepp, metoder och verktyg utifrån olika syften.

Betygskriterierna i ämnet religionskunskap årskurserna 6 och 9

Betygskriterierna i religionskunskap svarar mot ämnets tre mål.

- Det första stycket utgår från det långsiktiga målet som handlar om kunskaper om religioner och andra livsåskådningar.
- Det andra stycket utgår från det långsiktiga målet som handlar om religion och samhälle.
- Det sista stycket utgår från det långsiktiga målet om etik och livsfrågor.

Kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt om olika tolkningar och varierande praktiker inom dessa

Formuleringarna i det första stycket i betygskriterierna (som återges nedan) riktar bedömningens fokus mot bredden och djupet i elevens kunskaper om religioner och andra livsåskådningar. Dessa kunskaper har ett egenvärde, men de är också nödvändiga när eleven behandlar frågor om relationen mellan religion och samhälle eller resonerar om moraliska frågor och livsfrågor.

Årskurs 6: *Eleven visar **grundläggande/goda/mycket goda** kunskaper om religioner.*

Årskurs 9: *Eleven visar **grundläggande/goda/mycket goda** kunskaper om religioner och andra livsåskådningar.*

Formuleringen avser att rikta bedömningens fokus mot bredden och djupet i elevens kunskaper om religioner och andra livsåskådningar i förhållande till

ämnets syfte, centrala innehåll och den undervisning som har bedrivits. Det innebär att bedömningen inriktas mot hur breda och djupa kunskaper eleven har om så stora delar som möjligt av det studerade innehållet i kunskapsområdet ”Religioner och andra livsåskådningar”. Läraren väger också in i vilken utsträckning eleven ger relevanta exempel och använder begrepp som är relevanta i relation till innehållet.

Årskurs 6: *Eleven för enkla/utvecklade/välutvecklade resonemang om likheter och skillnader mellan och inom några religioner samt om vad religion kan betyda för människor.*

Årskurs 9: *Eleven för enkla/utvecklade/välutvecklade resonemang om likheter och skillnader i centrala tankegångar och religiösa praktiker mellan och inom olika religioner samt om vad religion och livsåskådning kan betyda för människor.*

Formuleringarna ovan avser att rikta lärarens bedömningsfokus mot djupet och bredden i de kunskaper eleven har om religioner och andra livsåskådningar och vilken betydelse de kan ha i människors liv. I bedömningen av kvaliteten i elevens resonemang om likheter och skillnader mellan och inom religioner premierar läraren mer djupgående och förklarande jämförelser framför jämförelser som är mer deskriptiva och endast fokuserar på yttre kännetecken hos olika religiösa traditioner. I bedömningen väger läraren in i vilken mån eleven ger exempel på den inre variation i tolkningsmönster och religiös praktik som finns inom olika religioner, liksom exempel på vad religion och livsåskådning kan betyda för människor. Tanken är också att läraren i bedömningen av elevens resonemang tar hänsyn till bredden och relevansen i det innehåll som understödjer resonemangen.

Förmåga att kritiskt granska frågor som rör relationen mellan religion och samhälle

Formuleringarna i det andra stycket handlar om kunskaper om och kritisk granskning av frågor som rör hur religion och samhälle påverkas av och påverkar varandra. Det täcker bland annat frågor om hur religion framställs i olika sammanhang, religionens betydelse i samhället under olika tider och på olika platser, samhällets religiösa mångfald och värdefrågor som berör religion och samhälle.

Årskurs 6: *Eleven visar grundläggande/goda/mycket goda kunskaper om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle.*

Årskurs 9: *Eleven för enkla/utvecklade/välutvecklade resonemang om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle.*

Innebörden av formuleringarna ovan är att läraren vid betygssättningen gör en samlad bedömning av elevens kunskaper och resonemang om de olika frågor som behandlas i det centrala innehållets kunskapsområde ”Religion och samhälle”. Formuleringen för årskurs 6 riktar fokus mot bedömning av bredden i elevens

kunskaper i förhållande till undervisningsinnehållet, men den ger också utrymme för läraren att bedöma djupet i elevens kunskaper om relationen mellan religion och samhälle.

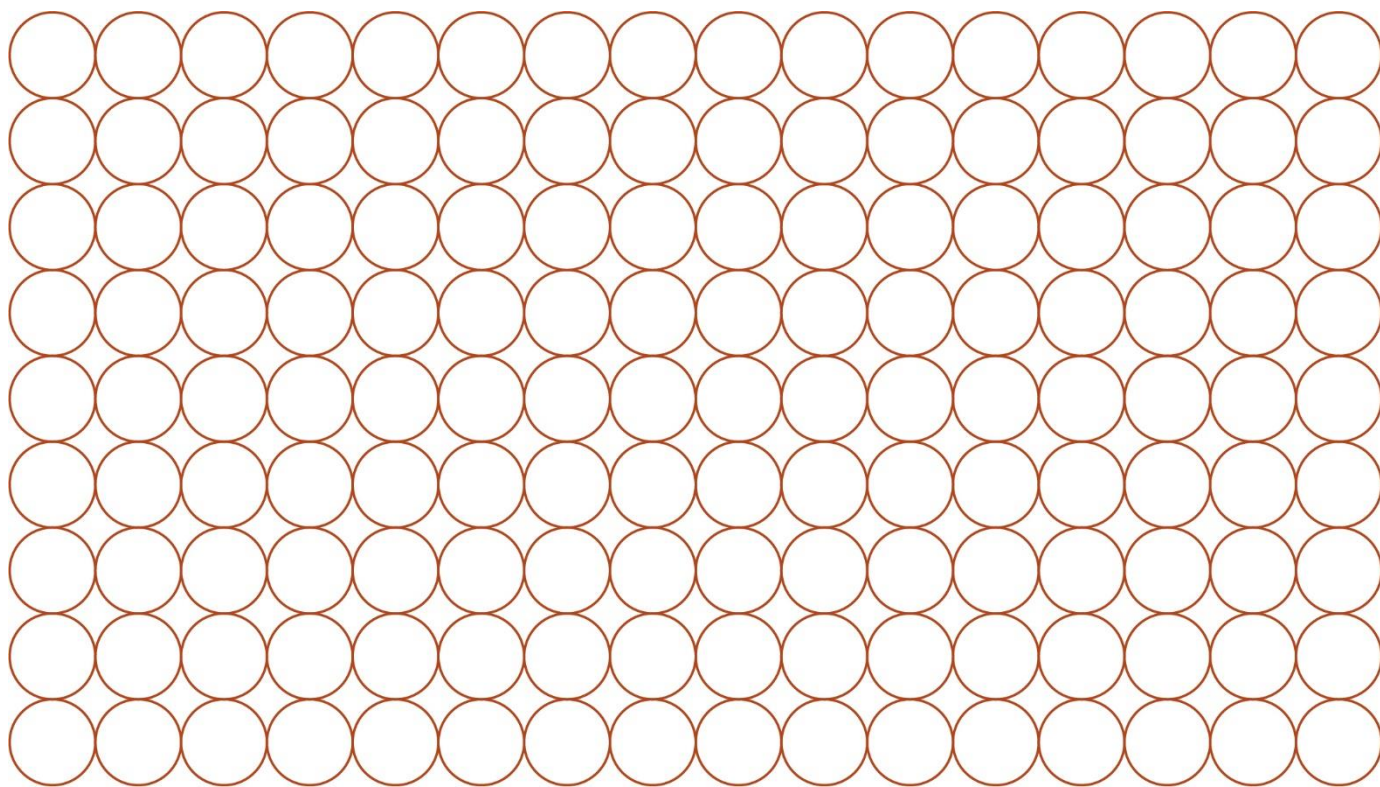
I högstadiet bedömer läraren elevens resonemang om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle. Här kan läraren ta hänsyn till exempelvis graden av problematisering, nyansering och perspektivbyten i elevens resonemang. Tanken är också att läraren i bedömningen av elevens resonemang tar hänsyn till bredden och relevansen i det innehåll och de begrepp som understödjer resonemangen.

Förmåga att resonera om etik, moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv

Det tredje stycket i betygskriterierna handlar om resonemang om etik, moraliska frågor och livsfrågor.

Årskurs 6 och 9: *Eleven för enkla/utvecklade/väluvecklade resonemang om [åk 9: etik,] moraliska frågor och livsfrågor.*

I bedömningen av elevens resonemang om etik (årskurs 9), moraliska frågor och livsfrågor tar läraren hänsyn till graden av problematisering, nyansering och perspektivbyten i elevens resonemang. Tanken är också att läraren i bedömningen tar hänsyn till bredden och relevansen i det innehåll och de begrepp som understödjer resonemangen. I årskurs 9 väger läraren också in med vilken förtrogenhet eleven förhåller sig till olika etiska modeller.

Skolverket

www.skolverket.se